

Turiny

DAIVA ŠABASEVIČIENĖ

Karalius ir juokdarys ... 9

ADA PAUKŠTYTĖ

Žvilgsnis į tėčio pasaulį ... 53

VYTAUTAS PAUKŠTĖ

Autobiografija ... 73

Viską atidavęs personažams ... 95

Teatro ir kino kritikai apie Vytautą Paukštę

AUDRONĖ GIRDZIJAUSKAITĖ. Vytautas Paukštė ... 97

GRAŽINA MARECKAITĖ. Tai tik hipnozė ... 115

ŽIVILĖ PIPINYTĖ. Tarpininkas ... 129

Vytauto Paukštės pypkė ... 149

Būti aktoriumi reiškia viską ... 150

Teatras – ne pragaras ... 170

Be barzdos jaučiuosi nuogas ... 178

Režisieriai, aktoriai, dailininkai apie

Vytautą Paukštę ... 209

Dailininkas ir režisierius Vitalijus Mazūras ... 211

Aktorius Regimantas Adomaitis ... 215

Aktorė Nijolė Sabulytė ... 217

Aktorė Julija Sakalaitė ... 222

Aktorius Liubomiras Laucevičius ... 229
Kino režisierius Algimantas Puipa ... 236
Aktorius Vytautas Anužis ... 248
Aktorė Nelė Savičenko ... 250
Režisierius Gintaras Varnas ... 254
Aktorius Arūnas Sakalauskas ... 257
Aktorius ir režisierius Benas Šarka ... 258
Aktorius Darius Meškauskas ... 263
Režisierius Aidas Giniotis ... 267

Iš prisiminimų

Aktorė Marija Černiauskaitė-Barauskienė ... 273
Aktorius Rimgaudas Karvelis ... 273
Aktorė Elvyra Žebertavičiūtė ... 273
Dailininkas Bronius Leonavičius ... 274
Kunigas Sigitas Benediktas Jurčys ... 274

Kritikos žvilgsniai ... 277

Irena Aleksaitė. Artistas Vytautas Paukštė.

Portreto eskizas ... 279

Egmontas Jansonas. Pusiaukelėje į viršūnę ... 297

Vaidas Jauniškis. Sveikinimai su pavydo gaidelėmis
uostamiesčiui ... 301

Vlada Kalpokaitė. Vytauto Paukštės „saldi katorga“
pas Aleksejų Germaną ... 305

Marius Ivaškevičius, Rasa Paukštytė.
Malonus nebuitinis personažas ... 309

Iš pokalbių spaudoje ir televizijoje

Dalia Kutraitė. Koks kirminas graužia paukštį? ... 315

Audronė Jablonskienė. Užkopęs į dvi viršukalnes –
Mindaugo ir Mažvydo ... 325

Vidmantas Kiaušas. Vytautas Paukštė. Artisto patirtys,
šviežia režisieriaus akis, apdovanojimai ... 330

Laisvė Radzevičienė. Vienišiaus teatras ... 338

Gražina Baikštytė. Vytautas Paukštė: „Išpuikti man
nebuvo progos“ ... 349

Dovilė Štuikienė. Karaliaus žvilgsnis ... 366

Gastrolių dienoraštis ... 373

Laiškai, telegramos, sveikinimai ... 385

Kūrybinė biografija ... 435

Asmenvardžių rodyklė ... 455

Mindaugas. „Mindaugas“. 1969

Karalius ir juokdarys

DAIVA ŠABASEVIČIENĖ

*...ar gali sulaikyt / šitą paukščio čiulbėjimą / vėjo gūsi ir / dar ilgai po to
virpanti / epušės lapą / Šitą keistai susivarčiusį / debesį šypseną šitą / tylą
tą šauksmą išnykstantį / vakaro toliuos / Kodėl klausinėji kodėl / o diena
jau ir gęsta / Viskas sakai negaliu / bet vis viena kalbi ar šauki / ir tai tiktai
aidas gyvenimo / soduos kur vaikščioja / dievo dvasia / ir mūsų malda /
kaip tie paukščiai tarp lapų / baikšti ir nerandanti lizdo / ir jos čiulbesys /
tai pakyla tai krinta – o!¹*

JUSTINAS MARCINKEVIČIUS. „Mažvydas“

Aktoriaus Vytauto Paukštės (1932–2022) gyvenimas lyg ištirpęs šiuose Justino Marcinkevičiaus „Mažvydo“ žodžiuose, kurie ne tik pratęsė jo sceninį gyvenimą, bet ir tapo egzistencinių apmąstymų epicentru. Iš atminties kylantys sakiniai, tariami tuo paukštišku balsu, mums įprasmina visą teatro epochą, kuri formavo profesionalųjį XX a. antrosios pusės Lietuvos teatrą. Daugiau kaip pusę amžiaus buvęs ryškiausiu Klaipėdos dramos teatro aktoriumi, Paukštė tapo vienu iš visos Lietuvos teatro kultūros simbolių.

Šio aktoriaus kūryba įdomi kaip sudėtingas architektūrinis statinys, viliojantis ne tik savo išore, bet ir vidumi. Jis – tikra legenda. Rodos, nieko antgamtiško, tačiau aktoriaus poetiškas stilius, pakilios intonacijos, tik jam vienam būdingos iškalbingos pauzės, apibendrinti mostai suformavo tikrovišką vaizdą, žiūrovui leidžiantį geriau suvokti realybę.

1 Justinas Marcinkevičius, *Mažvydas*, Vilnius: Vaga, 1982, p. 261.

Jurgis – Algirdas Venskūnas, **Juodeliūnas** – Vytautas Paukštė, Dana – Genovaitė Vaitiekaitytė.
„Gaidžio pentinai“. 1964

„Mes niekur neapersikūnijam, viską imame iš savęs. Kitaip neįmanoma“, – ne kartą sakė Paukštė. Nors aktoriaus gyvenimas gausus pačių įvairiausių ir dramatiškiausių išgyvenimų bei patirčių, jis sugebėjo tą „iš savęs“ kilstelėti virš žemės. Didžiulių vaidmenų galerija – ir nė vieno, kuris nebūtų tapęs meno kūrinio. Paukštė įprasmino savo pavardę, paskui save skraidindamas jį stebinčiuosius.

Vytautas Paukštė 1957 m. baigė Lietuvos valstybinę konservatoriją (II profesionalių aktorių karta), penkerius metus (1957–1962) vaidino Kapsuko (dabar – Marijampolė) dramos teatre, o nuo 1963 m. buvo Klaipėdos dramos teatro aktorius. Uostamiesčio teatro scenoje ir kine aktorius sukūrė daugybę vaidmenų, buvo apdovanotas Nacionaline kultūros ir meno premija, buvo Klaipėdos garbės pilietis, Magistro žiedo savininkas.

Paukštės likimas kalba ir apie Lietuvos istoriją: jo tėvas 1949 m. buvo areštuotas, nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir

Bielskis – Vytautas Paukštė, Diana – Nijolė Narijauskaitė.
„Penketas ir teisiamoji žmona“. 1966

kaip politinis kalinys išvežtas į Komiją. Mirė lageryje 1952 m. (Tame pat lageryje kalėjo ir kunigas monsinjoras Alfonsas Svarinskas.) Vytautui su seserimi ir broliu teko slapstyti, gyventi vaikų namuose, ilgą laiką nešioti etiketę „nevyjezdnoi“, o vėliau būti Sąjūdžio aktyvistu.

Tie, kurie buvo susitikę su Vytautu Paukšte, šį aktorių vadina fenomenaliu, daug kuo išsiskiriančiu tarp kitų kolegų. Jo teatrinei karjerai persiritus į antrąją pusę jį į Vilnių, į Lietuvos nacionalinio dramos teatro trupę ketino prisivilioti to meto teatro vadovas Rimas Tuminas. Įvairiuose kontekstuose, kalbant apie aktorinį meną, geriausiu pavyzdžiu kolegų dažnai vadino būtent Vytautą Paukštę, kad ir kokios aktorių kartos – Regimanto Adomaičio ar Arūno Sakalausko – būtų. Viename iš pokalbių Adomaitis, samprotaudamas apie Justino Marcinkevičiaus garsiuosius personažus, tvirtino: „Mindaugas, Mažvydas... Tikriausiai, Paukštė geriau už mane suvaidino šiuos vaidmenis.“

Teatro kritikė Gražina Mareckaitė, mačiusi daug Klaipėdos dramos teatro spektaklių, sakė: „Teks patikėti Vytauto Paukštės – artisto – legenda taip, kaip mes tikime praeities scenos žvaigždžių Charleso Keano ar Jeano Louis Barrault legendomis.“² Po daugelio metų panašiai kalbėjo ir režisierius Oskaras Koršunovas: „Jo žvilgsnis buvo neįtikimo iškalbingumo. Galingesnis už Klausą Kinskio. O už to žvilgsnio – labai jautrus žmogus, mokėjęs mylėti kitus ir visų kitų labai mylimas. Aktoriams jis buvo moralinis autoritetas, labai gerbiamas. Iš tų, ant kurių pečių laikosi teatras.“³

Klaipėdos dramos teatras ir Vytautas Paukštė

Dailininkas ir režisierius Vitalijus Mazūras yra taikliai pasakęs, kad nuvykus į Klaipėdą ir nesutikus Paukštės tolygu nepabūti Klaipėdoje. Ir šis miestas, ir jo teatras sunkiai įsivaizduojamas be Paukštės, nes jis Klaipėdoje buvo laikomas ypatingu žmogumi.

Klaipėdos dramos teatras išgyveno įvairius laikotarpius, kartais vadinamus „aukso amžiumi“, kartais – „teatro saulėlydžiu“. XX a. antrojoje pusėje susiformavo pagrindiniai šio teatro meniniai principai, profesionalūs teatro pagrindai. Tai susiję ne tik su pagrindiniu

Albinas Dūda – Vytautas Paukštė, Teta Paulina – Emilija Platušaitė.

„Kaip jums sekasi, pramuštgaltvai?“. 1965

šio teatro režisieriumi Povilu Gaidžiu (1937–2021), bet ir su talentingais aktoriais, tarp kurių Paukštė – vienas iš ryškiausių. Nuo pat pirmųjų vaidmenų šiame teatre jis buvo laikomas Gaidžio *alter ego*. Buvo

2 Gražina Mareckaitė, „Klaipėdos dramos teatras“, *Lietuvių teatro istorija. Trečioji knyga. 1970–1980*, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2006, p. 254.

3 „Menininkų kalnelyje sostinės Antakalnyje atsisveikinta su teatro ir kino legenda Vytautu Paukšte“, *lrt.lt*, 2022-07-25.

sakoma, kad režisierius Gaidys ir aktorius Paukštė – kaip du vandens lašai. Turėtas omeny ne tik jų panašumas (ūgis, sudėjimas, žilos barzdos), bet ir jų kūrybinis tandemas. Net po Gaidžio spektaklių, kuriuose Paukštė nevaidino, buvo galima išgirsti: „O ką suvaidino Paukštė?“ Paukštei dažnai buvo sakoma: „Jūs gi Paukštė, jūs – poetas!“ Ir išties, kiekviename naujame spektaklyje Paukštė kėlė žiūrovų širdis netikėtiems skrydžiams. Jis pats yra sakęs „Aš padangėmis neskraidau, esu žemės paukštis, realistas. Aktorius ir yra realistas, pats tikriausias realistas.“ Šis požiūris į savo būseną leidžia suprasti, kodėl Paukštė sukūrė tokių skirtingų vaidmenų. Tik pats suvokdamas kūniškumą jis galėjo „materializuoti“ skirtingus žmonių pasaulius.

Klaipėdos dramos teatras – neatsiejama viso uostamiesčio kultūros dalis, bene gražiausias senamiesčio kampelis. 1982–1990 m. vyko šio teatro rekonstrukcija. Kai 1987 m. naujai įkurto Klaipėdos muzikinio teatro scena taip pat pradėta rekonstruoti, dramos teatras neteko vienintelės repeticijų ir spektaklių vietos. Žvejų kultūros ir sporto rūmai teatrą įsileisdavo retais atvejais, todėl dramos teatro gyvybingumą palaikė tik gastrolės – jis „skersai ir išilgai išvažinėjo visą respubliką, [vaidino] tokiose scenose, kur nesiryžta pasirodyti joks kitas respublikos teatras“⁴.

2007 m. dėl neteisingų konstrukcinių sprendimų, neapgalvoto naujojo priestato prijungimo prie senojo šis teatras buvo vėl uždarytas. Antroji rekonstrukcija truko iki 2015 m. Abi šios rekonstrukcijos smarkiai koregavo kūrybinį teatro gyvenimą, o aktoriams tai buvo sunkiausiai pakeliamas procesas.

4 Stefa Galkauskaitė, „Dramos teatras: šventė, darbai ir rūpesčiai“, *Lietuvos jūreivis*, 1988-03-24, p. II.